

چشم فیلمساز

قواعد ترکیب بندی سینمایی را یاد بگیرید (و بشکنید)

کوستا و مرکادو

با ترجمه صدیقه شجاعی

www.ketab.ir

نشر نیلفام

نام کتاب: چشم فیلمساز
پدیدآور: گوستاوو مرکادو
مترجم: صدیقه شجاعی
ناشر: نیلفام (تلفن: ۰۲۱-۴۴۳۷۵۶۳۵)
نوبت چاپ: یکم، ۱۴۰۱
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۳۱-۱۸-۵

مرکادو، گوستاوو
Mercado, Gustavo

چشم فیلمساز: قواعد ترکیب بندی سینمایی را یاد بگیرید (و بشکنید)
گوستاوو مرکادو، صدیقه شجاعی
تهران: نیلفام، ۱۴۰۱
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۱۳۱-۱۸-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

The filmmaker's eye: learning (and breaking) the rules of cinematic composition, c2011.

عنوان دیگر: قواعد ترکیب بندی سینمایی را یاد بگیرید (و بشکنید).

عنوان دیگر: چشمان فیلمساز: یادگیری (و زیر پا گذاشتن) قواعد ترکیب بندی سینمایی.

موضوع: فیلم برداری Cinematography سینما -- زیبایی شناسی Aesthetics Motion pictures --

شجاعی داویدجانی، صدیقه، مترجم

رده بندی کنگره: TRA۹۲

رده بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳۰۱

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۷۹۰۹۶

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

www.nilfaam.com

قیمت: ۱.۲۸۰.۰۰۰ ریال

فهرست

پیش‌گفتار	۵	نمای گروهی	۹۹
یافتن قاب	۹	نمای مورب	۱۰۵
اصول و مفاهیم تکنیکی	۱۴	نمای نمادین	۱۱۱
سیستم تصویر	۲۱	نمای انتزاعی	۱۱۷
اکستریم کلوزآپ	۳۳	نمای ماکرو	۱۲۳
کلوزآپ	۳۹	نمای موزون	۱۲۹
مدیوم کلوزآپ	۴۵	نمای پن	۱۳۵
مدیوم شات	۵۱	نمای تیلت	۱۴۱
مدیوم لانگ‌شات	۵۷	نمای دالی	۱۴۷
لانگ‌شات	۶۳	نمای دالی‌زوم	۱۵۳
اکستریم لانگ‌شات	۶۹	نمای تراکینگ	۱۵۹
نمای روی‌شانه	۷۵	نمای استدیکم	۱۶۵
نمای معرفی	۸۱	نمای کرین	۱۷۱
نمای ذهنی	۸۷	سکانس پلان	۱۷۷
تو-شات	۹۳		

پیش‌گفتار

پس از اکران فیلم «بالا در آسمان» ساخته «جیسون ریتمن» (۲۰۰۹)، من و گروهی از دوستانم به تماشای آن رفتیم. در راه بازگشت از سینما، درباره فیلم بحث می‌کردیم؛ برخی آن را دوست داشتند، برخی ریتم آن را کمی کُند می‌دانستند، برخی فکر می‌کردند که فیلم شاهکار است. وقتی بحث به هنر فیلمبرداری رسید، یکی از آن‌ها به صحنه فوق‌العاده زیبای صحنه قبل اشاره کرد. جدا از نظرهای ما درباره فیلم، همه در زیبایی و پرمعنا بودن آن صحنه هم‌نظر بودیم. جالب بود که همه چیز این صحنه از ترکیب‌بندی و زمان وقوع آن در فیلم و مهم‌تر از همه علت کیفیت عالی آن را با وضوح تمام به یاد داشتیم. در حالی که نماها و لحظه‌های بسیار زیبای دیگری هم در فیلم وجود داشت، ویژگی خاص این نما (صرف‌نظر از برداشت ما از کلیت فیلم) واقعاً همه را تحت تأثیر گذاشته بود. ماجرا از چه قرار بود؟ آیا ترکیب‌بندی عامل موفقیت بود؟ یا موضوع دیگری آن را به یادماندنی کرده بود؟

برای فهمیدن علت کیفیت خیلی خوب این نما باید کمی درباره شرایط وقوع آن بدانیم. ناتالی (Anna Kendrick) کارآفرینی است که ایده اخراج کارمندان با دوربین از راه دور را طراحی کرده تا به این ترتیب دیگر شرکت‌اش (خدمات حرفه‌ای پایان کار شرکتی) لازم نباشد هزینه‌های هنگفتی بابت سفر کارشناسان خود به شرکت‌های نیازمند به این خدمات بپردازد. رایان (George Clooney) به عنوان متخصص ارشد اخراج کارمندان به این سیستم که فاقد هرگونه ارتباط مستقیم انسانی است، بدبین است و کارایی آن را زیر سؤال می‌برد.

رییس آن‌ها رایان را مسئول آموزش ناتالی می‌کند و آن دو را در قالب یک تیم به بیرون می‌فرستد تا ناتالی بتواند مستقیماً تجربه اخراج رودررو با کارمندان را پیدا کند. بعد از فضای ناراحت‌کننده‌ای که واکنش کارمندان به شنیدن خبر اخراج‌شان را نشان می‌دهد، فیلم به نمایی از ناتالی کات می‌شود که به تنهایی در اتاقی پر از صندلی‌های اداری خالی نشسته و منتظر رایان است. در ادامه رایان وارد اتاق می‌شود و حال‌اش را می‌پرسد، که ناتالی پرسش او را می‌پاسخ می‌گذارد و با هم آنجا را ترک می‌کنند. حال که پیش‌زمینه این نما را می‌دانیم می‌توانیم علت تأثیر خیلی خوب آن را بهتر درک کنیم. در زمینه ترکیب‌بندی به نظر نمی‌آید که این نما پیچیدگی خاصی داشته باشد و ظاهراً فقط وایدشات ناتالی در کنار صندلی‌های خالی اداری است. اما اگر دقیق‌تر نگاه کنیم، با تجزیه نما به عنصرهای دیداری و قواعد ترکیب‌بندی که برای چیدمان آن‌ها در قاب استفاده شده و جنبه‌های تکنیکی آن، تصویر پیچیده‌تر می‌شود.

به دلیل استفاده از لانگ‌شات (نمایی که کل بدن سوژه و بخش زیادی از فضای پیرامون را نشان می‌دهد) کارگردان توانسته صندلی‌های زیادی در اطراف ناتالی جای دهد که از شمار زیاد تعداد اخراجی‌های آن روز حکایت دارد و باعث شده در این قاب خیلی حقیر و تنها به نظر برسد. های‌انگل نسبتاً کم دوربین با خلق این ترکیب‌بندی باعث شده صندلی‌های خالی به راحتی دیده شوند؛ اما اگر نما از موازات چشمان ناتالی گرفته می‌شد، صندلی‌های

جلوتر مانع دیده شدن صندلی‌های عقبی می‌شدند. های انگل همچنین باعث شده ناتالی شکست خورده و آسیب‌پذیر و آشفته‌حال به نظر برسد (این زاویه غالباً برای نمایش این نوع از احساسات کاراکتر فیلم به کار می‌رود). جاگیری ناتالی در این قاب تابع قانون یک‌سوم است و ترکیب‌بندی پویایی آفریده که به ناتالی فضای دید کافی در جهت مسیر نگاه‌اش داده است؛ در ضمن همین محل نشستن ناتالی به گونه‌ای طراحی شده که گویا صندلی‌های خالی او را از نظر فیزیکی و احساسی به عقب هل داده و منزوی کرده‌اند (اگر او در مرکز این ترکیب‌بندی قرار داشت این ایده منتقل نمی‌شد). ادغام فاصله دوربین تا سوژه و دیافراگم منجر به عمق میدان زیاد نما شده، پس نه‌تنها اجازه نداده فقط روی ناتالی تمرکز کنید، بلکه برای درک ما از این نما، صندلی‌ها را نیز به همان اندازه ناتالی مهم نشان داده است (فیلمساز می‌توانست با استفاده از عمق میدان کم، ناتالی را در این ترکیب‌بندی جدا کند). همه این تصمیم‌های ترکیب‌بندی باعث شده ایده خاص مربوط به احساس ناتالی در آن لحظه منتقل شود (فارغ از حرف‌هایی که به رایان می‌زند). ترکیب‌بندی این نما به بیننده می‌گوید او در پس این شرکت و ظاهر منطقی این جنبه احساسی شخصیت‌اش را پنهان کرده که از پیامدهای واقعی این حرفه به شمار می‌رود. اما بار زیبایی و نمایشی این نما صرفاً در اثر به کارگیری قواعد ترکیب‌بندی نیست و هماهنگی المان‌های تکنیکی و انتخاب‌های ترکیب‌بندی و شیوه روایی داستان باعث ایجاد این نمای معنادار شده است. تاثیر زیاد و ماندگاری که این نما روی من و دوستانم گذاشت تنها به سبب ویژگی دیداری نبود، بلکه به روایت عمیق و شیوای آن نیز مربوط می‌شد.

این کتاب رویکردی یکپارچه برای درک و کاربرد قواعد ترکیب‌بندی سینمایی ارائه کرده که شامل جنبه‌های تکنیکی و روایی نیز می‌شود و نماهای قوی همانند نمای فیلم «بالا در آسمان» را رقم می‌زنند. این رویکرد تازه کاوشی عمیق و مستدل درباره عنصر اصلی زبان تصویری سینما یعنی «نماها» است. با تمرکز بر قواعد ترکیب‌بندی سینمایی (که در رایج‌ترین نماهای واژگان سینمایی اعمال می‌شوند) و بررسی ابزارها و مهارت لازم برای ابداع آن‌ها، و تحلیل کارکرد روایی هر نما در فیلم‌های مربوطه مشخص می‌شود

که چه روندی برای آفرینش تصویرهای گیرا و روایی و پرمعنا طی می‌شود. اما به جای اینکه قواعد ترکیب‌بندی را در نماهایی عام‌تر و جامع‌تر در نظر بگیریم، به آن‌ها در نماهای خاص می‌پردازیم؛ چراکه می‌توان آن‌ها را در هر ترکیب‌بندی دیداری اعمال کرد. به عبارتی با توسعه زبان سینما، نحوه استانداردسازی قواعد معین ترکیب‌بندی، به منظور کاربرد آن‌ها در نماهای خاص بوده است؛ درست مانند یک سری اصول تکنیکی (با توجه به کاربرد لنزها و عمق میدان) که فقط در برخی نماها وجود دارند. این اصول تکنیکی و دیداری ارتباط پیچیده‌ای با اصول روایی داستان دارند؛ طوری که لحظه‌های مهم یک داستان را با استفاده از نماهای خاص به یکدیگر مرتبط می‌کنند. واکاوی دقیق نحوه بکارگیری اصول روایی و دیداری و تکنیکی برای هر نوع نمای خاص نشان می‌دهد در وهله اول چه ساز و کاری باعث ایجاد این اصول شده‌اند.

در این کتاب یاد می‌گیرید که قواعد ترکیب‌بندی دیداری وحی منزل نیستند. این اصول چنان انعطاف‌پذیر اند که در صورت لزوم می‌توان آن‌ها را تغییر داد و نماهایی آفرید که دارای تاثیر بسیار متفاوت و جدیدی باشند. به همین دلیل، در تحلیل هر نما یک مثال آورده‌ایم که در آن قواعد زیر پا گذاشته شده، ولی همچنان از نظر روایی جذاب و خلاقانه و نامنتظره هستند. مثل قدیمی معروف «قواعد را یاد بگیر تا بدانی چگونه آن‌ها را زیر پا بگذاری» واقعاً صحت دارد.

رویکرد یکپارچه این کتاب و تمرکز ویژه آن بر بخش‌های اصلی واژگان سینمایی مجال نداده درباره تمامی مفهوم‌ها و جنبه‌های تکنیکی مرتبط با ترکیب‌بندی دیداری بحثی جامع داشته باشیم. با این حال، تعدادی از اصطلاح‌های اصلی مرتبط با ترکیب‌بندی و هنر فیلمبرداری را با فونت برجسته در بیشتر فصل‌ها خواهید دید. این اصطلاح‌های پرکاربرد در فصل «اصول ترکیب‌بندی و مفاهیم تکنیکی» تعریف شده‌اند. اگر می‌خواهید واژه‌نامه‌ای کامل‌تر از تمام مفاهیم و قواعد داشته باشید، باید به سراغ منابع دیگری بروید که به ترکیب‌بندی دیداری به طور جامع پرداخته است. کتاب «The Visual Story» اثر Bruce Block را به شدت توصیه می‌کنم: کتاب

قواعد اصلی روایی دارد. این کتاب قطعاً رویکرد «نقاشی شماره‌ای» نسبت به ترکیب‌بندی سینمایی ندارد؛ نباید تکنیک‌های آن را بدون چون و چرا بپذیرید؛ بلکه آن را در جهت نیاز روایت خود به کار ببندید. در واقع با شناخت هر چه بیشتر نقشی که هر نما در طرح‌های بزرگ‌تر موضوعی و روایی داستان ایفا می‌کند، نسبت به تاثیر شرایط و رزونانس موضوعی به آگاهی بیشتری می‌رسید. تصویرسازی یکپارچه و جامع هر نمای فیلم مستلزم کنترل قدرت این نوع هنر و ایجاد ارتباط با تماشاگر است. امیدوار ام در آینده هنگامی که دوربین خود را برمی‌دارید و آماده کادربندی نمای بعدی می‌شوید، فصل‌های این کتاب الهام‌بخش شما باشد تا به نماهای خود به شیوه‌ای پویاتر فکر کنید. موفق باشید.

مصورى كه نگاهی عمیق به ترکیب‌بندی دیداری دارد و کلیه اصول ابتدایی و پیشرفته را پوشش می‌دهد. اگر به دنبال یک کتاب راهنمای خوب در زمینه جنبه‌های تکنیکی تولید فیلم و ویدیو هستید اثر دوست و مربی و همکارم Mick Hurbis-Cherrier به نام Voice & Vision را به شما معرفی می‌کنم (که از اقبال خوبم به عنوان تصویرگر روی آن کار کردم). از خیلی جهت‌ها این کتاب الهام گرفته از نگاه و رویکرد کتاب پیش گفته است که همه مراحل تکنیکی و زیباشناختی و روایی و تدارکات پیش از تولید، تولید، پس از تولید، را به کار گرفته تا نگاه خلاقانه فیلمساز را ارتقا دهد. چشم فیلمساز، نگاه تازه‌ای به درک قواعد ترکیب‌بندی سینمایی (و این که چگونه آن‌ها را زیر پا بگذاریم) و به کارگیری آن برای حرکتی فراتر از

www.ketab.ir